

Sharon Moalem: Zdraví zabíjí. Proč potřebujeme nemoci

Z anglického originálu „Survival of the sickest. The surprising connections between disease and longevity“ přeložil Aleš Doubek.

Praha: nakladatelství Dokořán, 2008, 249 stran

Formát 210 × 140 mm, černobílé provedení, ISBN 978-80-7363-217-5, cena 298 Kč.

Opravdu nevím, zda bych si tuto knihu koupil, abych ji mohl přečíst. Její český název „Zdraví zabíjí“ mne spíše popuzuje a odrazuje, než láká k přečtení. Byly Vánoce a já ji našel pod stromčkem. A tak se, jako milý dárek, přiřadila k ostatním knihám. A vnukova žádost o komentář k jejímu obsahu mne přinutila, abych si ji přečetl již během vánočních svátků.

Autor Dr. Sharon Moalem, Ph.D., je absolvent genetiky a evoluční medicíny univerzity v Torontu. Zabýval se problematikou Alzheimerovy nemoci, evolučními aspekty hemochromatózy a diabetes mellitus.

Kniha vysvětluje srozumitelným způsobem, jakou roli hrála v evoluci některá onemocnění, která pomáhala našim předkům přežívat nejrůznější epidemie a změny životního prostředí. Ukazuje to na příkladech některých dědičných chorob. A protože pochopení řady faktů a (především!) tvrzení předpokládá určité biologické a medicínské znalosti, myslím, že kniha je určena (velmi) vzdělaným laikům.

Vlastní „odborná“ část je rozdělena do osmi okruhů: *Železné zdraví, Na horečku pomáhá lžička cukru, A zvedne se i cholesterol, Flóra – mocná léčitelka, O mikrobech a lidech, Investice do genofondu, Metylové šílenství: cesta ke konečnému fenotypu, Takový je život: proč musíte vy i váš mobil zemřít.*

Literatura je skryta v oddíle nazvaném Poznámky; je vesměs moderní s vročením po roce 2000. Tabulky ani obrázky autor nepoužil.

Se zájmem jsem přečetl první kapitulu o významu nízkého obsahu železa v makrofázích u hemochromatózy a výhodnosti této choroby při morových epidemiích; o tom, že gen pro hemochromatózu zanesli do Evropy Vikingové, že jde o nejběžnější genetickou variantu s pravděpodobností výskytu 1 : 3–4 a nejčastější geneticky podmíněné onemocnění. Za jeho současnou četnost je (?) odpovědná morová epidemie v roce 1347, při níž vymřela asi jedna třetina až jedna polovina evropského obyvatelstva, přežili především jedinci s hemochromatózou.

Dohledat se prý dá podobná výhodnost hemochromatózy i pro onemocnění botulismem.

Zatímco evoluční výhodnost hemochromatózy může být více než jen spekulativní a „zajímavá“, doklady o tom, že diabetes mellitus pomohl našim předkům přežít náhlé ochlazení vznik-

lé v době mladšího dryasu (mladší doby ledové), se mi zdají velmi rozporné a nepřesvědčující. Akceptabilnější je (známý a dosti často citovaný) příklad zvýšeného výskytu hypertenze u Afroameričanů, jako doklad významu tzv. nepřírozeného výběru. V kapitole Flóra – mocná léčitelka jsou uvedeny některé látky s prokazatelně léčivými vlivy, např. taxol (tis západoamerický), fytoestrogeny (sója), kapsaicin (paprička), psoralen (celer), alicin (česnek) aj. I když jsou tyto informace jistě zajímavé, zde se již obsah knihy nekryje s jejím názvem.

Kapitoly Investice do genofondu a Metylové šílenství jsou především zajímavé: zmiňují se o neaktivní DNA, mitochondriální DNA, integraci DNA; dále jsou zde např. uvedena slovní spojení: antigenní drift, vliv Slunce a slunečních skvrn, skákající geny (transposomy a retrotransposomy), metylace epigenetika, studie Dukeovy univerzity, hypotéza šetrného fenotypu a syndrom dětí hladové zimy, negativní vlivy potravinových doplňků apod. Je to pochopitelně jen výběr témat, ale je to pravděpodobně to nejzajímavější o třech miliardách nukleotidových bází, jež jsou obsaženy v lidském genomu.

V poslední kapitole, Takový je život, se čtenář seznámí s „Hayflickovým limitem“, růstem zhoubných nádorů, procesem stárnutí, úmrtím těhotných žen, životem lidoopů pod vodou atd.

Když jsem knihu dočetl, snažil jsem se o paralelu. Bohužel mě nenapadlo žádné onemocnění, které by zvýhodňovalo kardiologicky nemocné. Snad jen pozorování našich učitelů, že tmavovlasé děti (jde ale o typ, nikoli chorobu) onemocněly méně často revmatickou horečkou.

Co se čtenář dozví po přečtení této knihy? Že je život nepřetržitý proces tvoření a že evoluce neskončila. Že na světě neexistují izolované jevy a všichni – lidé, zvířata, rostliny i mikroorganismy se vyvíjejí společně a dál. A že náš vztah k nemocem je většinou složitější, než si myslíme. Všechny tyto poznatky stojí za to, abyste se s knihou seznámili i vy.

Prof. MUDr. Jan Petrášek, DrSc.,
III. interní klinika, VFN a 1. LF UK, Praha,
e-mail: petrasek@galen.cz, jvpetr@quick.cz